

TBMM İNSAN HAKLARI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞI'NA

17 Kasım 2017günü Maltepe Açık ve 2 Nolu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve 19 Ocak 2018 günü Elazığ T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporlarına İlişkin ek görüşlerimiz ekte bilgilerinize sunulmuştur.

Elazığ T Tipi Kapalı Cezaevi'ne İlişkin;

1-)Bilgileriniz içinde olduğu gibi 5271 sayılı kanunun 6. Maddesinde "Hapis cezalarının infazında gözetilecek ilkeler" başlığı altında şu düzenleme yer almaktadır :

" (1) Hapis cezalarının infaz rejimi, aşağıda gösterilen temel ilkelere dayalı olarak düzenlenir:

a) Hükümlüler ceza infaz kurumlarında güvenli bir biçimde ve kaçmalarını önleyecek tedbirler alınarak düzen, güvenlik ve disiplin çerçevesinde tutulurlar.

b) Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin düzenli bir yaşam sürdürmeleri sağlanır. Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddî ve manevî koşullar altında ceptirilir. Hükümlülerin, Anayasa'da yer alan diğer hakları, infazın temel amaçları saklı kalmak üzere, bu Kanunda öngörülen kurallar uyarınca kısıtlanabilir.

c) Cezanın infazında hükümlünün iyileştirilmesi hususunda mümkün olan araç ve olanaklar kullanılır. Hükümlünün kanun, tüzük ve yönetmeliklerle tanınmış haklarının dokunulmazlığını sağlamak üzere cezanın infazında ve iyileştirme çabalarında kanunilik ve hukuka uygunluk ilkeleri esas alınır.

d) İyileştirmeye gereksinimleri olmadığı saptanan hükümlülere ilişkin infaz rejiminde, bu hükümlülerin kişilikleriyle orantılı bireyselleştirilmiş programlara yer verilmesine özen gösterilir ve bu hususlar yönetmeliklerde düzenlenir.

Bu düzenlemeye göre tutuklu ve hükümlü, yalnızca ceza veya tutukevinde tutularak bu açıdan özgürlüğünden yoksun bırakılacak, ancak, diğer temel hak ve özgürlükleri korunacaktır. Yine bu maddeye göre, **"Hükümlünün iyileştirilmesi, her tutuklu ve hükümlü yönünden onun kişisel durumu değerlendirilerek düzenlenecektir. "İyileştirme" ancak kamu düzenini ahlaki yönden bozan suç iddiası altında bulunan ya da bu tür bir suçu kesinleşmiş kişiler için söz konusudur.** Özellikle siyasal amaç taşıyan suçlarda "İyileştirme" den söz edilemez. Bu nedenle, özellikle Elazığ Cezaevi'nde bu kapsamda tutulan gerek çocuklar, gerekse kadınlar için getirilen uygulamaların hukuksuz olduğu açıktır. Tutuklu kadınlar, kimlik taşıma gerekçe gösterilerek şiddete maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Bu hususu raporumuzda da mevcuttur. Ancak, bugün kimlik sorunun çözülmüş olduğu ve yeni bir şiddet olayının da olmadığı ifade edilmiştir. Şiddet uygulamasının geçmişte kalışı, suçu ortadan kaldırmaz. Şiddet, kesinlikle kabul edilemez. Şiddet, tretman - iyileştirme aracı olamaz. Kim tarafından uygulanırsa uygulansın suçtur, bağışlanması mümkün değildir. Raporumuzda şiddet uygulayan kişilerle ilgili soruşturma yürütüldüğü ifade edilmiş ise de tarafımıza gelen mektuplarda bu kişilerin takipsizlik aldığı ifade edilmektedir. Oysa hem adli, hem de idari soruşturmacıların, tanıklı olarak tarafımıza iletilmiş olan bu olaylarda vermiş oldukları aklanma kararları, yeni şiddet olaylarının artmasından başka bir işe yaramayacaktır. Kaldı ki, raporumuzun 8. Maddesinde de yer alan "Çocuk Mahpuslar" başlıklı bölümdeki iddialar hakkında herhangi bir soruşturma yapıldığına ilişkin bir bilgi edinilememiş, ayrıca bu çocuklar kendilerine kaba kuvvet kullanılmasına ve hakaret edilmesine devam edildiğini ifade etmişlerdir.

2-)Cezaevinde “kimlik kartı” uygulamasına ilişkin mevzuat, anılan yasanın 39. Maddesinde “Kınama Cezası” kapsamındaki eylem olarak tanımlanmaktadır. Yasada aşağıda sunduğumuz “Kuruma alınma ve kayıt işlemleri” başlıklı 21. Madde incelendiğinde mahpuslara kimlik kartı verileceğine ilişkin bir düzenlemenin olmadığı görülmektedir.

“MADDE 21- (1) Haklarında kesinleşmiş hapis cezasını içeren mahkûmiyet ve ödenmeyen adli para cezalarının hapse çevrilmesine ilişkin karar bulunanlar, Cumhuriyet Başsavcılığının yazılı emriyle ceza infaz kurumuna gönderilirler. Üstleri ve eşyaları arandıktan sonra kabul odalarına konular ve hekim muayenesinden sonra kuruma yerleştirme işlemleri yapılır.

(2) Ceza infaz kurumuna alınan hükümlülerin adı ve soyadı, işledikleri suç, cezalarının türü ve süresi, mahkûmiyet ilâminin tarih ve numarası ve infaza başlandığı gün “hükümlü defteri”ne kayıt olunur. Bu defterdeki sıra numarası, hükümlünün numarasını oluşturur.

(3) Tanıya yönelik olarak hükümlülerin parmak ve avuç içi izleri alınır, fotoğrafları çekilir, kan grupları, vücutlarının dış özellikleri ve ölçüleri belirlenir. Kayıt altına alınan söz konusu bilgiler hükümlünün kişisel dosyasında veya elektronik ortamda saklanır. Bu bilgiler, Kanunun zorunlu kıldığı hâller dışında hiçbir kurum ve kişiye verilemez.”

Raporumuzun 13. Sayfasında da görüleceği gibi, **Ceza İnfaz kurumlarının yönetimi ile Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'te 67. Maddenin (h) fıkrasında “ Her hükümlüye, kurumunda çekilmiş fotoğrafı bulunan bir hükümlü kimlik belgesi verilir.” düzenlemesi bulunmaktadır.** Yasada olmayan esasen gerekli de olmayan kimlik belgesi uygulamasının hukuki dayanaktan yoksun olduğu açıktır. Sorun, bugün için çözülmüş gibi görünmesine karşın, gelecekte yasal dayanaksız bu işlem için yeni olayların yaşanması ihtimal dahilindedir. Kimlik kartı taşıma sorunu için **kadınlardan tekmlil istendiğine ilişkin uygulamanın da kabul edilebilirliği mümkün değildir.** 12 Mart ve 12 Eylül'ün sıkıyönetim süreçlerinde, “kadın-erkek” herkesi **“er kişi”** sayan anlayışın bir kopyası gibi görünmektedir. İçinde bulunduğumuz OHAL şartları dahi, bu hukuksuzluğa izin vermez.

3-) Süngerli oda özellikle kendisine zarar verme olasılığı olan, örneğin uyuşturucu bağımlısı, intihar eğilimli tutuklu ve hükümlülerin konulduğu yerlerdir. Buraların bir gözlem odası gibi kabul edilmesi ve disiplin cezalarının infazında kullanılması hukuki dayanaktan yoksundur. Tüzüğün 185. Maddesi'nden amaç bu değildir. Kaldı ki, raporda da belirtildiği gibi mevcut haliyle bu odalar insan onuru ile de bağdaşmamaktadır.

Maltepe Açık ve 2 Nolu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu:

1-Maltepe Kapalı Cezaevi'nin yönetimine ilişkin tutuklu ve hükümlüler genel olarak olumlu görüşler belirtmişlerdir. Ancak, gerek kapalı, gerekse açık cezaevlerinin ve çocuk cezaevinin raporda da belirtildiği gibi aşırı yoğunlukla karşı karşıya oluşu kendiliğinden bu kurumları insan haklarına aykırıdır. 5275 Sayılı Yasa'nın 63-74'cü maddelerine de aykırı bir durum söz konusudur. Bu durumda, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Avrupa Cezaevi Kuralları hakkındaki tavsiye kararlarına uymak olanaksız hale gelmektedir.

Yetişkinlerin insan sağlığını tehdit eden bu yoğunluk, özellikle çocuklar yönünden daha ciddi bir soruna neden olmaktadır. Çocuk cezaevinde uygulanan **“Gelecek Sensin”** projesi benzeri projelerin doğrudan doğruya Adalet Bakanlığı Ceza Ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü tarafından projelendirilmesi ve uygulanması gerekmektedir. Açık cezaevinde dahi kalabalığın var oluşu, tutuklu ve hükümlüler yönünden gereksiz anlaşmazlıklara neden olabilecek ve yönetim zafiyeti yaratacaktır.

2-Kalabalıktan kaynaklandığı açık olan sıcak su sıkıntısı, hasta sevklerinde dokuz ayı aşan sevk süreleri, çene ve diş sağlığı konusunda bir yılı aşan randevu süreçleri, açık görüşlerin iki ayda bir ancak

yapılabilmesi ve 45 dakika ile sınırlandırılmış olması gibi sorunlar ancak yasal sayılara uygun barınma olanakları ile sağlanabilir. Bu sorun, esasen bugün ülkemizde yargıda tutuklamanın esas, tutuksuz yargılamanın istisna haline getirilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle düşünce ve anlatım özgürlüğüne yönelik bir tehdide dönüşmüş olan bilişim suçu iddialarına bağlı ve terörle mücadele yasası kapsamına alınarak gerçekleştirilen tutuklamalar ve OHAL koşulları bu kalabalığın temel nedenidir. Ülkede hızla demokratik ortamın sağlanması, sorunu ciddi bir biçimde çözebilecektir.

3-Tutuklu ve hükümlüler, ailelerinden ve yargılanma merkezlerinden çok uzak mesafelerde kalıyor oluşlarının hem duygusal, hem de maddi ciddi sorunlara neden olduğunu ifade etmişlerdir. Örneğin, Diyarbakır'da işlendiği iddia edilen bir suç nedeni ile bir tutuklu İstanbul'da barındırılmaktadır. Bu durum bir yandan dış dünya ile ilişkiyi engellerken diğer yandan SEG-BİS yolu ile yapılan yargılamalar nedeni ile adil yargılanma hakkını da ihlal etmektedir.

4-Bu cezaevinde çokça ifade edilen bir diğer sorun da, Halk TV, TELE1, ARTI TV vb kanalların izlenememesi durumudur. İktidara yakın tüm kanalların cezaevinde izlenmesine karşın muhalif kanalları izlemelerinin mümkün olmadığı ifade edilmiştir. 5275 Sayılı Yasa'nın 42. Maddesi bu durumu bir cezai uygulama olarak değerlendirir. Normal koşullarda her türlü yayının özel bir yasaklama olmadığı sürece izlenebilmesi gerekir. Nitekim, "hükümlünün" radyo, tv yayınları ile internet olanaklarından yararlanma hakkına ilişkin 67. Madde bu hakkı güvence altına almaktadır.

5-Yine bu cezaevinde en fazla gündeme gelen yakınma, nakillere ilişkin olmuştur. Ring araçlarının zaman zaman bir şiddet alanına döndüğü iddiaları bulunmaktadır. Bu iddialar tarafımıza ulaşan mektuplarda kişisel ziyaretlerimizde de gündeme getirilmiştir. Ring araçlarında kameranın varlığı iddia edilmesine rağmen, buralarda kötü muamele gerçekleştirildiği ve bunun tanıksız kaldığı yolundadır. Kameraların açık tutulması ve görüntülerin kayıt altına alınması gerekmektedir.

Ortak Sorun Alanları ve Öneriler:

1-)5271 Sayılı Yasa'nın "Sürelili veya süresiz yayınlardan yararlanma hakkı" başlıklı 62. Maddesi'nde şöyle denilmektedir :

"MADDE 62.-(1) Hükümlü, mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla süreli ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanma hakkına sahiptir.

(2) Resmî kurumlar, üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve kamu yararına çalışan dernekler tarafından çıkartılan gazete, kitap ve basılı yayınlar, hükümlülere ücretsiz olarak ve serbestçe verilir. Eğitim ve öğretimine devam eden hükümlülerin ders kitapları denetime tâbi tutulamaz.

(3) Kurum güvenliğini tehlikeye düşüren veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayın hükümlüye verilmez."

Ancak gerek Elazığ Cezaevi, Maltepe Cezaevi ve gerekse diğer cezaevlerinden gelen yakınmalarda en fazla 3 kitap verildiği, bazı cezaevlerinde ise dışarıdan gelen kitapların kabul edilmeyerek, satın almak üzere para talep edildiği ifade edilmektedir. Oysa yasa açıktır. Buna karşın farklı uygulamalara gidilmesi hukuka aykırıdır.

2-)Her iki Cezaevinde de çocuklu kadınların çocukları için özellikle beslenmeye dayalı yeterli destek sağlayamadığı, kantinlerin bunun için yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Yine aynı Yasa'nın 65. Maddesinin 2. Fıkrası bu hakkı güvence altına almıştır. Kadınlar için pet vb. konularda sorunun

çözüldüğü söylenmişse de çocukların bakım ve beslenme ihtiyacı Çocuk Hakları Sözleşmesi ışığında özel bir önem taşımaktadır.

3-)Her iki cezaevinde de psikolojik rahatsızlıkları olan hastalar bulunmaktadır. Cinsel yönelimi farklı olan kişilerin bir arada alındığı Elazığ cezaevinde aynı zamanda şizofreni ya da benzeri rahatsızlığı olan kişiler de gözlenmiştir. Maltepe Cezaevinde de şizofreni hastalığı teşhisi konulmuş olan kişiler bulunmaktadır. Bunların uzmanlık alanındaki hastanelere sevkleri hem kendi sağlıkları hem de birlikte oldukları kişiler yönünden önem arz etmektedir.

4-)Yasanın 5. Bölümünde yer alan beden eğitimi ve boş zaman etkinlikleri (Madde 87-88), kütüphane ve kurslardan yararlanma (Madde 87-88) gibi olanakların nerede ise yok durumuna gelmiş olduğu ifade edilmektedir. Bu durum infazın amacı dışına çıktığının açık örneklerinden birini oluşturmaktadır. Bu nedenle mutlaka önlem alınması gerekmektedir.

5-)Henüz uygulanmaya başlanmamış olmasına karşın, Anayasa'ya ve mevcut yasalara aykırı bir kararname ile düzenlenen "tek tip giysi" uygulamasından vazgeçilmesi gereğine dikkat çekmek isteriz.

"MADDE 64.– (1) Muhtaç hükümlülere talepleri hâlinde, idare tarafından iklime ve sağlığa uygun giysiler verilir.

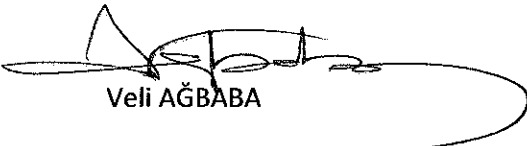
(2) Hükümlülerin giysileri, iç ve dış güvenlik görevlilerinin giymekte olduğu üniformalara benzer şekil ve renkte olamaz."

Darbe dönemlerinin uygulaması olan ve uzun açlık grevleri ve ölümlerle sonlanan "tek tip felaketine" TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu olarak izin vermemenin görevimiz olduğu inancındayız.

6-)Yine Açık bir insan hakkı ihlali olarak gördüğümüz "hasta sevk ve muayenelerinin" kelepçeli olarak gerçekleştirilmesini, insanlık onuru, hasta hakları ve Tutuklu ve Hükümlülere İlişkin Asgari Standartlar ve yasalarımıza aykırı görüyor ve bu sorunun çözümü konusunda önlem alınması için adım atılmasını ve politika geliştirilmesini sorumluluğumuz sayıyoruz.

7-)Geçmişte bir süre cezaevlerinde uygulandığını bildiğimiz; hem idare, hem de tutulanlar yönünden yasal hakları belirleyen bir kitapçık hazırlanarak her tutuklu ve hükümlüye kabul sırasında teslim edilmesinin düzeni sağlamak yönünden yararlı olacağı inancındayız. Küçük bir kitapçık niteliği taşıyacak, hatta bu konudaki mahkeme kararlarından da örnekler eklenecek bir broşür, her ne kadar yasaları bilse de cezaevi yönetiminin de işine yarayacak ve işleyişin insan hakları çerçevesinde yürütülmesine olanak sağlayacaktır.

Saygıyla bilgilerinize sunarız.12.02.2018

Veli AĞBABA
Malatya MV.

Şenal SARIHAN
Ankara MV.

Mahmut TANAL
İstanbul MV.